

“Wie zijn de mannelijke vluchtelingen die in de namiddag van 13 juli 1995 op de VN Potočari compound aanwezig waren?”

Onderzoek uitgevoerd door dr. Nevenka Tromp-Vrkic

in opdracht van
Commissie Uitvoering civielrechtelijke regeling Srebrenica

Den Haag, 31 maart 2021

INHOUDSOPGAVE

1. AANLEIDING EN OPZET.....	3
2. ONDERZOEKSVRAGEN EN CONCLUSIES	3
3. HET ONDERZOEK.....	4
4. TOELICHTING PER ONDERDEEL.....	4
5. PROTOCOL.....	8
6. NASCHRIFT.....	8

1. Aanleiding en opzet

De Hoge Raad der Nederlanden oordeelt op 19 juli 2019 dat de Nederlandse Staat is tekortgeschoten in het bieden van bescherming aan de circa 350 mannelijke vluchtelingen, die in de namiddag van 13 juli 1995 op de compound van Dutchbat in Potočari verbleven. De hoogste rechter verklaart de Nederlandse Staat voor 10 procent aansprakelijk voor de schade van de nabestaanden van deze omgekomen vluchtelingen. De schaderegeling Srebrenica dient ter uitvoering van deze uitspraak. De Netherlands Compensation Commission Potočari (hierna NCCP) heeft als taak om uitvoering te geven aan de schaderegeling.

De NCCP heeft een onderzoek laten uitvoeren om meer zekerheid te verkrijgen over het aantal en de identiteit van de mannelijke vluchtelingen die onder het Arrest vallen. De resultaten van het onderzoek dienen ter ondersteuning van een snelle en betrouwbare beoordeling van verzoeken voor schadevergoeding. De onderzoekster heeft voor het onderzoek bestaande namenlijsten van nationale en internationale organisaties verzameld, met elkaar vergeleken en getoetst aan recente gegevens van het Missing Persons Institute.¹

Ondanks een zeer grondige onderzoeksopzet die hieronder uiteen wordt gezet, kan 25 jaar na de verschrikkelijke gebeurtenissen in Srebrenica niet meer met zekerheid vastgesteld worden wie in de namiddag van 13 juli 1995 op de compound aanwezig waren. De onderzoeksresultaten vormen daarom niet het enige en laatste woord bij de beslissing of nabestaanden van een overledene in aanmerkingen kunnen komen voor een vergoeding. De NCCP geeft nabestaanden ook de gelegenheid op een andere wijze aannemelijk maken dat het slachtoffer op de bewuste datum en dagdeel op Dutch Compound aanwezig was.

2. Onderzoeksvragen en conclusie

De NCCP heeft onderzoek laten uitvoeren naar 2 vragen:

- I “Wie zijn de mannelijke vluchtelingen die in de namiddag van 13 juli 1995 op de VN Potočari compound aanwezig waren?”
- II “Wie van de aanwezige vluchtelingen op de VN Potočari compound op 13 juli 1995 kan tot de slachtoffers worden gerekend in de zin van het Arrest van de Hoge Raad van 19 juli 2019?”

De conclusie

Uit de vergelijking van de verschillende bestaande (inter-)nationale namenlijsten en verificatie aan de meest recente databestanden van het Missing Persons Institute komt naar voren dat voor 258 personen geldt dat het zeer aannemelijk of aannemelijk is dat zij in de namiddag van 13 juli 1995 op de VN Potočari compound aanwezig waren en tot de slachtoffers in de zin van het Arrest van de Hoge Raad behoren.

¹ Het MPI (INO – *Institut za nestale osobe*) is een gezaghebbend instituut met een unieke databank over de vermisten tijdens de oorlog in BiH. Zie meer op INO website: <http://www.ino.ba/o-institutu/default.aspx?id=13&langTag=hr-HR>

- Voor 75 personen kan met een enige mate van zekerheid worden vastgesteld dat zij de gebeurtenissen van 13 juli 1995 hebben overleefd. Sommige personen uit deze groep leven nog. Anderen zijn na de oorlog overleden. De overlevenden worden niet als de slachtoffers beschouwd in de zin van het Arrest van de Hoge Raad.²

3. Het onderzoek

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is door de onderzoeker de volgende werkwijze gehanteerd.

- a. Het verzamelen van bestaande namenlijsten
- b. De beoordeling van de betrouwbaarheid van de verschillende bestaande namenlijsten
- c. Analyse en evaluatie van de lijsten
- d. Verificatie van de afzonderlijke namen
- e. Indeling in categorieën

4. Toelichting per onderdeel

Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van 5 stappen.

a. Het verzamelen van bestaande namenlijsten

Het materiaal voor dit onderzoek bestaat uit verschillende lijsten met de namen van de mannelijke vluchtelingen, die vermoedelijk aanwezig waren op de VN Potočari compound in de namiddag van 13 juli 1995. De lijsten komen van nationale - en internationale organisaties.³ In totaal zijn er 7 lijsten verzameld. Geen van de lijsten verzameld in de loop van dit onderzoek is volledig, uitputtend of foutloos.

Het NIOD-rapport (2002) vormde het startpunt bij de zoektocht naar lijsten met namen van vluchtelingen die op 13 juli 1995 mogelijk op de Dutchbat compound aanwezig waren. Het rapport verwijst naar een aantal namenlijsten die tijdens of direct na de val van de enclave zijn opgesteld – met de 'Franken lijst' met 255 namen voorop.

De andere namenlijsten die in het onderzoek gebruikt zijn, zijn:

- Advocaten Nabestaanden Lijst (verkregen van de Nederlandse advocaten van de Stichting Moeders van Srebrenica);

² In de verschillende teksten (lijsten) worden de termen 'vluchteling', 'slachtoffer', 'vermiste' en 'overledene' door elkaar gebruikt. Wij hebben in de tekst zoveel als mogelijk de term 'vluchteling' gebruikt omdat deze term ook voorkomt in het Arrest van de Hoge Raad uit 2019. In de juridische termen bestaat een wezenlijk en belangrijk verschil tussen de termen 'vluchteling' en 'slachtoffer' evenals tussen 'slachtoffer', 'vermiste' en 'overledene'. Tot slachtoffer van genocide (of andere massamisdaden zoals oorlogsmisdaden of misdaden tegen menselijkheid) worden niet alleen 'overledenen' gerekend. Het is daarom belangrijk om de geldende VN-definitie te handhaven om de verschillend duidelijk aan te kaarten.

³ Gedurende het onderzoek zijn er ook een aantal lijsten verzameld die later zijn opgesteld en dus niet in het NIOD-rapport genoemd zijn. Tenslotte, is in de loop van dit onderzoek contact opgenomen met een aantal overlevenden, die op basis van hun herinneringen meer namen hebben geproduceerd en meer helderheid hebben verschaft over de authenticiteit van de 'Franken lijst' en over de namen van de vluchtelingen die niet op de 'Franken lijst' voorkomen.

- International Committee of the Red Cross (ICRC) Lijst van Vermisten in Bosnië en Herzegovina;
- Bosnië en Herzegovina (BiH) Federatie Politie lijst;
- Missing Persons Institute Lijst van alle vermisten in Potočari in de periode van 10 tot 15 juli 1995;
- 5b. MPI-lijst met alle namen met vermissingsplaats de VN Potočari compound;
- De namen van de lokale medewerkers van Dutchbat;
- Ooggetuigenlijst.

b. De beoordeling van de betrouwbaarheid van de verschillende namenlijsten.

De zeven namenlijsten zijn beoordeeld op basis van authenticiteit, autoriteit en integriteit. De 'Franken lijst' heeft een hoge mate mate van autoriteit: deze lijst is op 12 of 13 juli 1995 opgesteld op verzoek van Dutchbat en is niet veranderd sinds het opstellen in juli 1995.⁴ Vanwege haar ontstaansgeschiedenis wordt deze lijst beschouwd als de meest authentieke lijst en daarom is deze in het onderzoek gebruikt als de basislijst. Deze lijst bevat: de naam, het geboortjaar en de laatste woon- of verblijfplaats van de vluchtelingen. De gegevens op de lijst zijn grondig gecontroleerd en waar nodig gecorrigeerd door middel van vergelijking met alle andere lijsten. Andere lijsten zijn getoetst door een vergelijking met de 'Franken lijst'. Namen die niet op de 'Franken lijst' voorkwamen, zijn overgebracht naar het onderzoek van vraag II.

c. Analyse en evaluatie van de lijsten

De gegevens op de lijsten zijn grondig gecontroleerd en waar nodig gecorrigeerd. Dat was nodig, omdat de handschriften van de verschillende opstellers soms moeilijk te ontcijferen waren: sommigen namen zijn dubbel genoteerd, sommige namen en verblijfplaatsen zijn verkeerd gespeld en in enkele gevallen was de opgegeven verblijfsplaats een klein dorp dat onder een gemeente viel. In enkele gevallen ontbrak of klopte het geboortjaar niet. Daar waar verschillende feitelijke gegevens - bijvoorbeeld geboortjaar, geboorteplaats en vermissingsplaats- over een persoon werden aangetroffen, zijn alle verzamelde gegevens genoteerd.

d. Verificatie van de namen

De onderzoekstappen a. tot en met c. leverden 347 namen van vluchtelingen op die mogelijk in de namiddag van 13 juli 1995 op de compound aanwezig waren. Het gaat hierbij om namen die:

- a. Op de 'Franken lijst' staan
- b. Namen die afkomstig zijn van een of meer van de andere lijsten, maar die niet op de 'Franken lijst' vermeld worden. Deze lijst wordt aangeduid als 70 Plus lijst. Dit in navolging van berichten van ooggetuigen die hadden verklaard dat bij opstellen van de

⁴ Historische bronnen vermelden zowel 12 als ook 13 juli als datum voor het opstellen van de Franken lijst. In dit onderzoek zijn wij ervan uitgegaan dat de geregistreerde namen een betrouwbaar beeld van de aanwezigheid van de vermelde personen geven ook als de lijst is opgesteld in de namiddag van 12 juli 1995. Volgens de beschrijving van de gebeurtenissen op 12 en 13 juli 1995 is het immers niet waarschijnlijk dat vluchtelingen in de nacht van 12 tot 13 juli 1995 de compound konden of wilden verlaten.

'Franken lijst' niet alle mannen zich lieten registreren. Sommige vluchtelingen wilden hun naam niet opgeven, omdat zij bang waren dat dit hen juist meer problemen zou opleveren. De omvang en de identiteit van deze groep wordt door ooggetuigen geschat op ongeveer 70 personen.⁵ De 70 Plus lijst omvat uiteindelijk 89 namen, samengesteld uit:

- Alle namen die bij vraag 1 van het onderzoek zijn verzameld en die niet op de 'Franken lijst' terug te vinden waren. Het ging hier om de namen van de Advocaten nabestaanden lijst (**Lijst II**) en de Bosnië en Herzegovina Federatie Politie lijst (**Lijst IVa en IVb**).
- De namen afkomstig van de drie lijsten die opgemaakt zijn in de zoektocht naar de namen van 70 vluchtelingen, die hun naam niet wilden opgeven voor de 'Franken lijst'.

Alle 347 namen zijn vervolgens geverifieerd door vergelijking met de gegevens uit de databanken van het MPI. Daarbij werden allereerst de naam en achternaam en waar mogelijk de geboorteplaats en de geboortedatum en de laatste verblijfplaats getoetst.

Het Missing Persons Institute (*INO - Institut za nestale osobe*)⁶ houdt een centraal register van vermiste personen (CEN) van de oorlog in BiH bij. Het MPI bezit verschillende elektronische databanken, waaronder (1) een bestand met gegevens over de vermiste personen; (2) een register van de slachtoffers en locaties van massagraven; (3) een bloeddonen-databank voor de DNA-identificatie van slachtoffers. De gegevens in deze databanken maken het mogelijk de identiteitsgegevens (geboortejaar, geboorteplaats, datum van overlijden) van slachtoffers, overlevenden en nabestaanden na te trekken. De MPI-gegevens over de datum en de plaats van vermissing en de plaats waar een persoon voor het laatst is gezien, kunnen tevens helpen de aanwezigheid van een vluchteling op de compound in de namiddag van 13 juli 1995 te onderbouwen of te bevestigen.

De informatie die de databanken van het MPI bevatten voor het identificeren van een vermiste is gebruikt bij de beantwoording van onderzoeksvraag 2. Op grond van MPI-informatie over de exhumatie en de omstandigheden omtrent het overlijden van slachtoffers, de datum en de plaats van vermissing en op grond van het register van bloeddonen kon voor de meerderheid van 347 namen vastgesteld worden of zij tot de slachtoffers gerekend moeten worden, of de gebeurtenissen rond de val van Srebrenica mogelijk hebben overleefd.

⁵ "Volgens Franken en voormalige tolken waren er zo'n zeventig mannen die weigerden hun naam op de lijst te zetten, omdat ze in plaats van bescherming juist problemen verwachtten wanneer de Bosnische Serven hun namen zouden aantreffen. Dat zou het aantal dus rond driehonderdtwintig brengen," in "Srebrenica – een 'veilig' gebied" (Boom, 2002) p. 2659. http://publications.niod.knaw.nl/publications/srebrenicarapportniod_nl.pdf

⁶ Het Instituut voor vermiste personen van Bosnië en Herzegovina is opgericht als instelling op staatsniveau op 30 augustus 2005, op de Internationale Dag van Vermiste Personen. Het was een overdracht van verantwoordelijkheden van de entiteitscommissies en een centraal register van vermiste personen (CEN) op te zetten, waardoor de waardigheid van slachtoffers en de respons op hun families wordt hersteld en wordt bijgedragen tot gerechtigheid en verzoening.

De lancering van het Instituut voor Vermiste Personen. Zie meer op INO website:
<http://www.ino.ba/o-institutu/default.aspx?id=13&langTag=hr-HR>

e. Classificatie in vier categorieën

Na voltooiing van de verificatie zijn de namen op de bestaande lijsten geclassificeerd.

- **Zeer aannemelijk**

Voor elke naam met deze classificatie is een sterke mate van aannemelijkheid vastgesteld dat de desbetreffende vermiste in de namiddag van 13 juli 1995 op de VN Potočari compound aanwezig was en tot de slachtoffers in de zin van het Arrest van de Hoge Raad behoort. Het betreft alle namen op de 'Franken lijst', die niet als overlevenden werden geïdentificeerd en tevens de namen die van de 70 Plus lijst afkomstig zijn en voor wie de plaats van vermissing als de VN Potočari compound vermeld staat.

- **Aannemelijk**

Hier gaat het om de vermisten uit de zogenaamde 70 Plus lijst voor wie in de MPI-databank als plaats van vermissing niet de VN Potočari compound aangegeven staat maar Srebrenica of Potočari. De namen van deze 11 personen worden vermeld op meer dan één van de verzamelde lijsten, niet zijnde de 'Franken lijst' en MPI-gegevens wijzen als plaats van vermissing Srebrenica en/of Potočari aan. Omdat voor een aanzienlijk aantal personen van de 'Franken lijst' in de MPI gegevens ook een andere plaats van vermissing is vermeld, kan op grond van dit gegeven niet uitgesloten worden dat de 11 personen op de compound aanwezig waren.

- **Overlevenden**

Het gaat hierbij om de namen uit alle lijsten voor wie de MPI-verificatie heeft getoond dat zij de oorlog hebben overleefd. Sommige personen leven nog en andere personen zijn overleden na de oorlog. Het ontbreken van een naam in het register van de vermisten is niet altijd een bevestiging dat iemand de oorlog heeft overleefd: hier kan ook aan ten grondslag liggen dat er geen familieleden zijn die hem als vermist hebben opgegeven. Een manier om de bevestigen dat iemand de oorlog heeft overleefd was het raadplegen van de 'MPI bloed doneren gegevens'. Het bleek dat een aanzienlijk aantal vluchtelingen, dat de oorlog heeft overleefd na de oorlog als bloeddonor is opgetreden voor het identificeren van vermiste familieleden.

- **Onduidelijk: vermissingsplaats wijkt af**

De vermiste staat op een van de lijsten, niet zijnde de 'Franken lijst'. De verificatie heeft niet bevestigd dat de plaats van vermissing Srebrenica, Potočari of de VN Potočari compound is. Evenmin kan met zekerheid worden uitgesloten dat deze personen in de namiddag van 13 juli 1995 op de Dutchbat compound aanwezig waren.

5. Protocol

Ondanks een grondige aanpak kan het onderzoek 25 jaar na dato geen volledige zekerheid geven over de namen van alle vluchtelingen. De onderzoeksresultaten geven daarom aan hoe aannemelijk het is dat een persoon die voorkomt op een van de lijsten, in de namiddag van 13 juli 1995 op de VN Potočari compound aanwezig was.

De conclusie van dit onderzoek is dat voor 258 personen geldt dat het zeer aannemelijk of aannemelijk is dat zij in de namiddag van 13 juli 1995 op de VN Potočari compound aanwezig waren en tot de slachtoffers in de zin van het Arrest van de Hoge Raad behoren.

Ten behoeve van verder onderzoek naar de aanwezigheid van mannelijke vluchtelingen heeft de onderzoekster op verzoek van de NCCP een protocol opgesteld. De in het protocol beschreven onderzoekstappen kunnen worden uitgevoerd wanneer de commissie verzoeken ontvangt die betrekking hebben op slachtoffers die niet in dit onderzoek naar voren zijn gekomen.

6. Naschrift

Dit onderzoek is in opdracht van de NCCP uitgevoerd door mw. dr. N (Nevenka) Tromp-Vrkic; werkzaam aan de Universiteit van Amsterdam en jarenlang researcher voor het Joegoslaviëtribunaal.

Het doel van het onderzoek is meer duidelijkheid krijgen omtrent de omvang en de identiteit van de circa 350 mannelijke vluchtelingen, die in de namiddag van 13 juli 1995 op de VN Potočari compound verbleven. De gegevens van het onderzoek dragen bij aan een betrouwbare toekenning van schadevergoedingen aan nabestaanden.

De Netherlands Compensation Commission Potočari dankt iedereen die bereid is geweest om op enigerlei wijze medewerking te verlenen aan haar onderzoek.
